

Dr. Siniša Tatalović
Redoviti profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

OSTVARIVANJE PRAVA NACIONALNIH MANJINA U REPUBLICI HRVATSKOJ I EUROPSKE INTEGRACIJE¹

Sažetak

U članku se polazi od pretpostavke da je u Europi položaj i zaštita nacionalnih manjina izašla iz sfere isključive unutarnje nadležnosti država i postala predmet, kako međunarodnopravnih i političkih obaveza država, tako i nadležnosti pojedinih europskih organizacija kao što su Europska unija, Vijeće Europe ili OEES. U stvari, ovakav razvoj je rezultat napora u međunarodnoj zajednici da se područje ljudskih prava, čiji su integralni dio položaj i prava nacionalnih manjina izuzme iz isključive unutarnje nadležnosti država i stavi pod određeni nadzor međunarodne zajednice, odnosno pojedinih europskih organizacija. U tom pogledu, nema nikakvih ozbiljnih otpora velike većine europskih zemalja, jer je odabrani pravac potpuno u skladu s Poveljom i ciljevima Ujedinjenih naroda i temeljnim dokumentima europskih organizacija poput Europske unije i Vijeća Europe. Značajan poticaj u tome pravcu dalo je proširenje Europske unije i NATO-a te želja mnogih država da postanu njihovim članicama i prihvate kriterije za prilagodbu svojih društava, među kojima je i ostvarivanje prava nacionalnih manjina sukladno demokratskim standardima. U članku se analizira i ostvarivanje prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj u kontekstu europskih integracija.

Ključne riječi: europske integracije, nacionalne manjine, Europska unija, Republika Hrvatska, sigurnost i stabilnost.

Uvod

Ono što predstavlja problem je činjenica da se prava nacionalnih manjina često razumiju kao politički pritisak zbog utjecaja na određene zemlje, što najsjlikovitije ilustrira i politika selektivnog pristupa zaštiti nacionalnih manjina u pojedinim zemljama. Ako uzmemo za primjer Europu, u kojoj žive brojne nacionalne manjine, zapaža se velika razlika u razini zaštite nacionalnih manjina. Najveća pozornost međunarodne zajednice, posebno europskih organizacija, usmjerena je prvenstveno na države koje su završile ili su još uvijek u procesu integracije u Europsku uniju ili NATO, iako bi problemi nacionalnih manjina u nekim državama Europske unije, po svojoj ozbiljnosti i

¹ Članak je izrađen u okviru znanstveno-istraživačkog projekta *Republika Hrvatska u europskoj sigurnosnoj arhitekturi* koji se realizira na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

dugotrajnosti, trebali privlačiti isto takvu pozornost. Za sada položaj nacionalnih manjina u tim državama, unatoč problemima, isključivo je u njihovoj nadležnosti.

Ipak, postupno, državna suverenost, shvaćena kao najviša vlast, u pitanju zaštite nacionalnih manjina počinje se sve više približavati izvanjskim međunarodnim standardima. Na to ukazuje djelovanje najvažnijih organizacija i država u međunarodnoj zajednici koje, različitim mjerama, uključujući i silu, nastoje onemogućiti pojedine države da ugrožavaju nacionalne manjine i njihov opstanak na svom teritoriju. Međutim, uz sve pozitivne učinke takvog djelovanja međunarodne zajednice, za nacionalne manjine u država u kojima su one diskriminirane, pojavljuje se opasnost njihovog instrumentaliziranja ne samo od strane države matičnog naroda, nego i od strane pojedinih međunarodnih organizacija ili svjetskih sila, a u cilju ostvarivanja strateških interesa na određenom području. Zbog toga se danas sve više postavlja pitanje: Što je u funkciji stvarne zaštite nacionalnih manjina, a što u interesu vođenja regionalne ili globalne svjetske politike? U ovome članku pokušat će se odgovoriti na ovo pitanje, polazeći od analize iskustava u ostvarivanju prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj u kontekstu europskih integracija i europskih modela zaštite nacionalnih manjina.

Kako Europska unija inzistira na kopenhaškim kriterijima, potrebno je objasniti koji su to modeli zaštite nacionalnih manjina koje prakticiraju zemlje Europe. Raznolikost modela ukazuje na izrazito nacionalni okvir u kojem su ova pitanja rješavana. Tako rješenja od modela zaštite švedske jezične manjine u Finskoj (Alandsko otočje), preko zaštite Austrijanaca u Južnom Tirolu, pa do evolucije po pitanju europeizacije u zaštiti nacionalnih manjina u Slovačkoj (čiji know-how može biti poučan za sadašnje zemlje kandidate) ukazuju na mogućnosti i modele koji egzistiraju u Europi, kad je u pitanju zaštita nacionalnih manjina. U ovom kontekstu postavlja se i pitanje: Zbog čega Europska unije inzistira na rješavanju pitanja zaštite nacionalnih manjina u odnosu prema zemljama kandidatima za članstvo. Za argumentaciju može poslužiti struktura Europske unije prema kojoj drugi stup Europske unije čini Zajednička vanjska i sigurnosna politika, zasnovana na međuvladinoj suradnji. Europska unija je svjesna potencijalnih opasnosti manjkavih i nedemokratskih rješenja u zaštiti nacionalnih manjina u zemljama kandidatima i mogućnosti destabilizirajućih tendencija. Upravo iz potrebe prevencije mogućih nestabilnosti Europska unija je putem kopenhaških kriterija,

postavila, među ostalim, i pitanje zaštite nacionalnih manjina kao jedan od uvjeta za prijem u punopravno članstvo, budući su neriješena pitanja zaštite nacionalnih manjina kroz povijest bila uzrokom mnogih sukoba i ratova.

Jednakost i posebne mjere

U brojnim europskim državama nacionalne manjine koje u njima žive, svjesni složenosti odnosa većine i manjine u etničkom smislu, te opasnosti koje mogu iz toga proizaći, tražile su primjerene načine ostvarivanja manjinskih prava. Međutim, većinski narodi nisu olako priznavali potrebu zaštite nacionalnih manjina. Zbog toga su modeli zaštite nacionalnih manjina uglavnom bili rezultat određenih vanjskih pritiska, a vrlo rijetko rezultat vlastite spremnosti na ustupke. Kada su davani ustupci, u velikom broju slučajeva, činilo se sve da to ostane samo na razini formalnog, a ne i stvarnog. Zbog toga su pojedine, uglavnom brojnije nacionalne manjine, bez obzira na demokratičnost modela državnog uređenja u kojem žive, uvijek sklone više ili manje otvorenom zalaganju za veća prava, uključujući i pravo na političko predstavljanje, što im omogućava da budu subjekt, a ne samo objekt političkog procesa.

Sušтина zaštite pripadnika nacionalnih manjina je nediskriminacija, jednakost, plus posebne, dodatne mjere koje osiguravaju očuvanje njihovog nacionalnog, vjerskog, kulturnog i jezičnog identiteta. Na žalost, u europskim državama u tome nema jedinstvenog pristupa. Iako je znatan broj europskih država, bar formalno, u tekstovima svojih ustava, napustio odredbe o nacionalnoj državi i okrenuo se građanima, demosu kao izvoru suvereniteta, etnos je još uvijek žilav i postojan. Kada se pažljivije pogledaju ustavne odredbe europskih država, nameće se zaključak da nema jedinstvenog pristupa rješavanju problema ostvarivanja prava nacionalnih manjina. Ipak u tom smislu, europske države mogu se razvrstati u tri skupine država.

Različiti modeli zaštite manjinskih prava

U prvoj skupini su države koje zastupaju ustavni princip jedinstvene nacije i ne priznaju svojim građanima nikakvo drugo etničko porijeklo, osim pripadanja jedinstvenoj

naciji.² Ova skupina država ne isključuje pripadnike nacionalnih manjina iz prava, čak što više insistiraju na “načelu pravne jednakosti svih državljana i demokratskih procedura odlučivanja”. Što to za pripadnike nacionalnih manjina znači može se vidjeti na primjeru jezika, kada se majorizacijom u odlučivanju jedan jezik (većinskog naroda) proglašava službenim jezikom svih. On za sve građane pravno važi u jednakoj mjeri, ali uključuje “malu” društvenu razliku što jedni (državotvorna većina) tim jezikom vladaju bitno bolje od drugih. Takvim državama nije nužna pravna nejednakost, čak se na pravnoj jednakosti insistira, kad je uzrokom etničke, jezične, kulturne ili političke nejednakosti. Tu i nastaje problem ovih država, jer ne uvažavajući interese pripadnika nacionalnih manjina kao kolektiviteta, stvaraju se pretpostavke za ubrzanu asimilaciju ili različite vrste nerazumijevanja, nezadovoljstava i sukoba na etničkoj osnovi, ovisno o ekonomskoj razvijenosti zemlje.

U drugoj skupini su države koje svoje etničke zajednice ne dijele na većinske i manjinske, te i one stoga nemaju kategoriju nacionalnih manjina. Jedan veći dio ovih država izbjegava čak i spominjanje postojanja etničkih zajednica, odnosno skupina i identitet njihovih pripadnika štiti na taj način što jednake građane dijeli na jezike kojima se oni služe.³ Neke od tih država poznaju izvjesnu etničku podjelu, ali samo u okviru jedinstvene nacije.⁴ Čak i poznati Južnotirolski model, koji je donesen u okviru modela zaštite nacionalnih manjina, stanovništvo ovog područja razumijeva kao njemački i talijanski govoreće stanovništvo. Tako, ove države nemaju kategoriju nacionalne manjine, već građane koji govore različitim jezicima, zbog čega im se prvenstveno omogućava korištenje njihovog jezika i na taj način osigurava nediskriminacija. One, po pravilu (osim Belgije, za pripadnike francuske i flamanske zajednice), ne predviđaju niti garantiraju nikakvu razmjernu zastupljenost tih jezičnih manjina u središnjim tijelima državne vlasti. U tom smislu, ove države nemaju hijerarhijsku podjelu na većinu i

² Primjer za to je Francuska. Ona ne priznaje kategoriju nacionalne manjine i njihov je zvaničan stav da na njihovim teritorijima nacionalne manjine ne postoje. Ipak, opće je poznato da Francuska ima etničke probleme na Korzici i u tri baskijske pokrajine na svom teritoriju. Nije nepoznato i to da je preko dva milijuna Bretonaca u Francuskoj s vremenom potpuno asimilirano, tako da ni svaki peti Bretonac danas ne zna svoj jezik.

³ Finci koji govore švedski ili finski, Švicarce koji govore njemački, francuski, talijanski ili retoromanski itd.

⁴ Na primjer, baskijska ili katalonska narodnost u okviru španjolske nacije, Belgijanci pripadnici valonske ili flamanske zajednice.

manjinu, pa ni formalnu potvrdu njihove ravnopravnosti, kao niti garanciju te ravnopravnosti kroz parlamentarna tijela koja bi isključivo zastupala interese tih jezičnih, odnosno etničkih manjina. Ipak u nekim zemljama u praksi se ostvaruje razmjerna zastupljenost u tijelima vlasti, ali kroz manjinske stranke i redovitu izbornu proceduru, eventualno kroz snižavanje izbornog praga za manjinske stranke. Ova skupina država ne poznaju niti kategoriju „matične države“ za pojedine etničke dijelove demosa.⁵ Ovaj problem ne ulazi u kontekst bilateralnih odnosa tih zemalja i zbog toga (ali ne same zbog toga), izbjegnuta je internacionalizacija koja najčešće vodi etničkom sukobljavanju.

Važnost specifičnih iskustava

Treću skupinu država čine one koje poznaju pojam većinskog naroda i kategoriju nacionalne manjine, bez obzira na to kako je oni zvanično nazivali. U ovu skupinu, po pravilu, ubrajaju se gotovo sve države nove demokracije, ali i pojedine zapadnoeuropske države, na primjer Austrija, Danska i Njemačka. Ova skupina država, ima razrađene odredbe o pravima pripadnika nacionalnih manjina (više kao individualna, nego kao kolektivna prava), posebno o zaštiti njihovog nacionalnog, kulturnog, vjerskog i jezičnog identiteta, uz vrlo različit raspon pojedinih prava. Ove države manjinsko pitanje razmatraju i u kontekstu bilateralnih odnosa, a u posljednjoj deceniji sve češće zaključuju i dvostrane sporazume o položaju i pravima pripadnika nacionalnih manjina, kao o posebnoj dimenziji međusobne suradnje, trudeći se da poboljšaju uvjete života i zaštitu identiteta svojih sunarodnjaka u drugoj državi.⁶ Pozitivno je i to što znatan broj ustava država ove skupine, imaju odredbu o prvenstvu obaveza iz međunarodnog ugovora nad propisima unutarnjeg zakonodavstva, čime se automatski uključuju sve odredbe koje na međunarodnom planu naknadno preuzmu te države.

Iskustva u ostvarivanju prava nacionalnih manjina u europskim državama pokazuje da mali dio njih ima ustavne i zakonske odredbe koje propisuju cjelovito ostvarivanje prava nacionalnih manjina, ne samo u području kulturne autonomije, nego u

⁵ Švicarci koji govore njemački, francuski ili talijanski nisu dijelovi njemačkog, francuskog i talijanskog naroda, ili Finci koji govore švedski nisu dijelovi švedskog naroda koji ima svoju posebnu državu. Niti Njemačka, Francuska, Italija niti Švedska razgovaraju, pregovaraju i ugovaraju sa Švicarskom i Finskom uređivanje položaja „svojih sunarodnjaka“ u ovim zemljama.

⁶ Republika Hrvatska je takve sporazume potpisala s Mađarskom, Italijom, Srbijom i Crnom Gorom.

i odnosu na mogućnost sudjelovanja u procesu odlučivanja. Jedna od takvih zemalja, za koju se može reći da ima cjeloviti model zaštite nacionalnih manjina je i Republika Hrvatska. Međutim, do sada je bio problem ostvarivanje tih prava u praksi, što je konstatirano i u "avisu" Europske unije. Od zapadnoeuropskih država, cjelovit model zaštite jezičnih (nacionalnih) manjina se može pronaći u odredbama Sporazuma o Južnom Tirolu ili u preko 70 godina starim odredbama o zaštiti švedske jezične manjine u Finskoj. U svakom slučaju, iskustva pojedinih država u ostvarivanju prava jezičnih ili nacionalnih manjina bit će važna za europske organizacije, a posebno Europsku uniju. Proširena Europska unija, koja je novim članicama i onim državama koje žele ući u punopravno članstvo, nametnula i kriterij zaštite prava nacionalnih manjina, morat će uvažiti i iskustva zaštite nacionalnih manjina u tim zemljama u izgradnji europskog društva. To bi trebalo rezultirati i izgradnjom konkretnijih i ujednačenih mehanizama zaštite nacionalnih manjina u svim državama članicama Europske unije.

Opasnost instrumentalizacije manjinskih prava

Mogući, hipotetički odgovor na pitanje što je u funkciji stvarne zaštite nacionalnih manjina, a što u interesu vođenja regionalne ili politike prema nekoj zemlji pecifičan je za svaku državu, a ovisi o postojanju dviju temeljnih pretpostavki, bitnih za ostvarivanje prava nacionalnih manjina: pravne i demokratske države i etničke tolerancije. Bez te dvije pretpostavke nema ni ozbiljnijih uvjeta za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, bez obzira na to koliko registar tih prava u odnosnoj državi bio širok i koliku podršku ta država imala u međunarodnoj zajednici. Zbog toga i svi pokušaji da se međunarodnim normama i nacionalnim zakonodavstvom prošire prava nacionalnih manjina, ostaju potpuno bezuspješni u uvjetima kada države nisu osigurale zaštitu ljudskih prava, vladavinu prava i etničku toleranciju. Poticanje netrpeljivosti, mržnje i predrasuda prema pojedinim etničkim zajednicama ili njihovim pripadnicima, odnosno toleriranje takvih pojava, bez obzira na to da li se radi o odnosu manjine prema većini ili obrnuto, lišava pravnu normu, bez obzira koliko ona bila dobra, njenog društvenog preduvjeta za oživotvorenje u praksi. Na žalost, navedene pretpostavke nisu osigurane u znatnom broju

europskih država, posebno na istoku i jugoistoku Europe, zbog čega su često u većoj ili manjoj mjeri izložene kritikama i pritiscima pojedinih međunarodnih organizacija.

Prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, od početka devedestih godina prošlog stoljeća, predstavljala su prepreku za potpuniju demokratizaciju društva. Umjesto širenja "duha zakona", kao garanta ostvarivanja proklamiranih sloboda i prava, uslijedila je politika koju je karakterizirala netolerancija, netrpeljivost prema različitostima i pojedinim nacionalnim manjinama, te različiti oblici diskriminacije. Sve to pospješivalo je stanje rata i nestabilnog mira. Kršenje ljudskih i manjinskih prava u Hrvatskoj, vrlo brzo je identificirala međunarodna zajednica, vršeći stalni pritisak i pružajući različite oblike pomoći u cilju poboljšanja stanja. U tom kontekstu, pitanje normativnog reguliranja i praktičnog ostvarivanja prava nacionalnih manjina, postalo je važno mjerilo i ispit za demokratizaciju društva. Njegovo uspješno polaganje, jedan od uvjeta za ekonomsku i političku integraciju u europske i euroatlantske organizacije.

Ostvarivanje prava nacionalnih manjina, jedan je od važnih uvjeta integracije pojedinih zemalja u Europsku uniju i NATO. Takav je slučaj i sa Republikom Hrvatskom, u kojoj ostvarivanje prava nacionalnih manjina pozorno prate OESS, Vijeće Europe i Europska unija. U tom kontekstu, posebno je bilo važno Mišljenje Europske komisije o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji. «Avisom», koje je Europska komisija izradila na osnovi odgovora hrvatske Vlade na prethodno dostavljeni upitnik, naglašena je važnost usvajanja Ustavnoga zakona o pravima nacionalnih manjina, kao pravnog okvira za ostvarivanje prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj.⁷

Posebno važnim predstavnici Europske komisije u navedenom dokumentu smatrali su pravo na predstavljenost nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru i naglašavali povećanje broja zastupničkih mjesta rezerviranih za predstavnike nacionalnih manjina s pet, prema izbornom zakonu iz 2000., na osam, koliko je zajamčeno Ustavnim zakonom i ostvareno na izborima 2003. i 2007. godine. Europska komisija istaknula je i pravo nacionalnih manjina na zastupljenost u predstavničkim tijelima lokalne i područne

⁷ Mišljenje Europske komisije o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji, Komisija europskih zajednica, Brussels, 2004., str. 24-29.

samouprave, u njihovoj izvršnoj vlasti i u tijelima sudbene vlasti. Naglašeno je također da je Republika Hrvatska ratificirala sve konvencije Vijeća Europe što ih je potpisala.⁸

Hrvatska: dobra rješenja - problemi u praksi

U pravni okvir manjinske zaštite u Hrvatskoj spadaju i bilateralni ugovori o manjinskoj zaštiti sklopljeni sa Italijom i Mađarskom, a u Europskoj komisiji smatrali su važnim i potpisivanje takvog ugovora sa Srbijom i Crnom Gorom.⁹ Praksu upotrebe jezika i pisma te školovanja pripadnika manjina na njihovom jeziku i pismu Europska komisija smatrala je korektnom. Naglašeno je kako pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju pravo na službeno korištenje materinim jezikom ravnopravno na teritoriju gradova/općina i županija, i to ako njihov udio u stanovništvu iznosi najmanje jednu trećinu ili ako je tako predviđeno međudržavnim sporazumima. I školovanje na jeziku i pismu nacionalne manjine Europska komisija nalazi dobro riješenim, i to što se tiče financiranja (iz državnoga proračuna ili privatnih fondova) i procedure osnivanja. «Načela ravnopravnosti i nediskriminacije, zaštite nacionalne samobitnosti, društvene integracije, slobode osnivanja odgojno-obrazovnih ustanova, izrade nastavnih programa i planova te odgovarajuće obuke nastavnika dobro su ugrađena u hrvatsko zakonodavstvo. Ta su načela u skladu s osnovnim načelima sadržanima u Okvirnoj konvenciji Vijeća Europe o zaštiti nacionalnih manjina i u Europskoj povelji o regionalnim i manjinskim jezicima.»¹⁰

U «avisu» se govori i o pravu nacionalnih manjina na zastupljenost/razmjernu zastupljenost u predstavničkim tijelima lokalne samouprave gdje su upućene značajne kritike.¹¹ Uočeno je da su pripadnici nacionalnih manjina nedovoljno zastupljeni u

⁸ Republika Hrvatska je tako pristupila Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina, Europskoj povelji o regionalnim i manjinskim jezicima te Konvenciji UN-a o građanskim i političkim pravima.

⁹ Ovaj Ugovor bio je potpisan s Državnom zajednicom Srbijom i Crnom Gorom 2003. godine.

¹⁰ Mišljenje Europske komisije o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji, Komisija europskih zajednica, Brussels, 2004., str. str. 25.

¹¹ Da bi pokazala nesklad između pravnih normi i prakse, Europska komisija je uputila i određene kritike. Tako je naglašeno kako su tek 15. veljače 2004. godine održani dopunski izbori za predstavnička tijela lokalne i regionalne samouprave u onim općinama, gradovima i županijama u kojima se u vijeća i skupštine nije moglo pomoću stranačkih lista imenovati potreban broj manjinskih predstavnika. Europska komisija također napominje da je Zakonom o izborima predstavničkih tijela lokalne i područne (regionalne)

državnoj upravi i pravosudnim tijelima. Upozoreno je da Vlada nije stvorila potreban mehanizam koji bi osigurao dugoročno rješavanje ovog problema te da se u pitanju udjela pripadnika nacionalnih manjina u javnoj upravi ona opravdava proračunskim ograničenjima i ograničenjem novoga zapošljavanja, a kad je u pitanju njihov udio u sudbenoj vlasti, njenom neovisnošću.¹² Europska komisija bila je kritična i prema medijskoj slici Hrvatske, i to vezano uz provođenje Ustavnoga zakona o pravima nacionalnih manjina. Spominje, doduše, bitno poboljšanje predstavljenosti manjinskih interesa u tiskovnim i elektroničkim medijima, ali je upozorila da tek treba ostvariti odredbe o tome da su javne radijske i televizijske postaje na nacionalnoj i lokalnim razinama dužne proizvoditi i emitirati programe za nacionalne manjine na njihovim jezicima. To je pitanje koje se još uvijek može smatrati otvorenim. Iako postoje najave da će biti riješeno sukladno preuzetim obvezama, gotovo da nema pomaka u praksi. Određeni pritisak Europske unije na Republiku Hrvatsku da ostvaruje propisana prava nacionalnih manjina u praksi bio je potreban i omogućio je poboljšanje stanja. On je bio povezan i s razdobljem kada je na Republiku Hrvatsku vršen pritisak zbog nedovoljne suradnje s Haškim sudom. Zbog toga se mogao steći utisak da je i zaštita nacionalnih manjina iskorištena da se na Republiku Hrvatsku izvrši dodatni pritisak da ispuni sve obveze u odnosu na Haški sud.

Zaključak

Povezivanje europskog prostora u ekonomsku, političku i sigurnosnu zajednicu pridonosi boljoj zaštiti nacionalnih manjina i očuvanju njihovih posebnosti. Brisanje tvrdih granica među europskim državama, koje sada sve više spajaju, nego razdvajaju, izravno su u funkciji zaštite nacionalnih manjina. Na to ukazuje i činjenica da danas

samouprave iz 2001. godine bilo jasno definirano kako se do rujna 2002. mora uspostaviti zastupljenost/razmjerna zastupljenost pripadnika manjina u predstavničkim tijelima i da do tada, ondje gdje je to potrebno, moraju biti provedeni dodatni izbori. U «avisu» se posebno ne spominje činjenica da je zastupljenost nacionalnih manjina u predstavničkim tijelima lokalne i regionalne samouprave bila regulirana i prethodnim konstitucionalnim rješenjem manjinskoga položaja – Ustavnim zakonom o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina iz 1991. godine, ali da manjinska zastupljenost propisana tim Ustavnim zakonom nikad nije bila ostvarena.

¹² Naglašeno je kako brojne zakone - Zakon o državnoj upravi, Zakon o sudovima, Zakon o Državnom sudbenom vijeću, Zakon o državnom odvjetništvu i neke druge - tek valja uskladiti s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i u njih ugraditi mehanizme pozitivne diskriminacije pripadnika nacionalnih manjina.

europski narodi, bez obzira na državne granice mogu živjeti u svom ukupnom kulturnom korpusu. To znači da sve nacionalne manjine mogu sudjelovati u ukupnom kulturnom životu svog matičnog naroda i s njime nesmetano komunicirati u različitim područjima. Ovakav razvoj događaja je u određenoj mjeri rezultat velikih napora europskih organizacija da se područje ljudskih prava, čiji su integralni dio i prava nacionalnih manjina izuzme iz isključive nadležnosti država i stavi pod odgovarajući monitoring pojedinih europskih organizacija. U tom pogledu, nije bilo ozbiljnijih otpora europskih država, što pokazuje i primjer Republike Hrvatske, koja je od zemlje s ozbiljnim problemima u zaštiti nacionalnih manjina postala zemlja koja može služiti kao pozitivan primjer u ovom području.

Unatoč postratnim i tranzicijskim poteškoćama Hrvatska je uspjela stvoriti cjeloviti model zaštite nacionalnih manjina na državnoj, regionalnim i lokalnim razinama i uskladiti ga s europskim iskustvima i standardima. Važno je istaći da se kroz model kulturne autonomije nacionalne manjine integriraju u hrvatsko društvo, a ne asimiliraju. Njime se pripadnicima nacionalnih manjina osigurava očuvanje i razvijanje identiteta, bilo pojedinačno, bilo u zajednici s drugim građanima, pripadnicima nacionalne manjine. Pored prava na obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina i službenu uporabu manjinskih jezika, u hrvatskom zakonodavstvu sadržana je i tehnika unaprijed rezerviranih mjesta za pripadnike nacionalnih manjina u predstavničkim i drugim tijelima državne vlasti i tijelima lokalne i područne samouprave. Razlika u broju tih mjesta ovisi o postotku zastupljenosti pojedine nacionalne manjine u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske ili lokalne zajednice.

Može se zaključiti da se položaj nacionalnih manjina poboljšava provođenjem društvenih reformi koje se u Republici Hrvatskoj događaju proteklih nekoliko godine. To je postignuto i time što u novim zakonskim i političkim uvjetima veću odgovornost za svoj položaj imaju i nacionalne manjine. U tom smislu, pored odgovarajućih zadaća na poboljšanju nekih zakonskih propisa, kao i na provedbi zakona što reguliraju položaj nacionalnih manjina, a koje imaju tijela državne vlasti i tijela lokalne i područne samouprave, sve je važnija i zajednička akcija manjinskih organizacija na jačanju položaja nacionalnih manjina. Na to je utjecala sve bolja organiziranost nacionalnih manjina u nevladinim organizacijama, kao i njihovo sve veće uključivanje u rad tijela

vlasti na državnoj, regionalnim i lokalnim razinama. U tome cilju su važne i zajedničke akcije udruga nacionalnih manjina, njihova međusobna suradnja i suradnja s nevladinim organizacijama za zaštitu ljudskih prava i promociju demokracije i civilnog društva.

Literatura

Ivanović, M.: *Europski standardi u zaštiti prava nacionalnih manjina*, AlbertE, Osijek, 2004.

Mišljenje Europske komisije o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji, Komisija europskih zajednica, Brussels, 2004.

Mesić, M.: *Europski standardi manjinske zaštite i položaj manjina u Hrvatskoj, u Identitet i razvoj: priključenje Hrvatske Europskoj Uniji*, Filozofski fakultet, Zagreb, 2003.

Model ostvarivanja etničkih prava pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, Savjet za nacionalne manjine, Zagreb, 2003.

REPORT MINORITIES IN CROATIA, Minority Rights Group International, London, 2004.

Tatalović, S.: *Nacionalne manjine u Hrvatskoj*, STINA, Split, 2005.

Tatalović, Siniša: *Europski mehanizmi zaštite nacionalnih manjina*, u: *Godišnjak Šipan 2004.*, Politička kultura, Zagreb, 2005., str. 108-121.

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, Narodne novine, broj 155/2002.